

RELACIONS AMB ALTRES ENTITATS

C. A. C. A.

(Col·lectiu d'Amants de la
Comunicació Alternativa)

El C. A. C. A. va nèixer farà ja quatre anys, ací a Castelló, amb el propòsit de posar en marxa una ràdio lliure, és a dir, una emissora sense publicitat, i per tant, no lucrativa, que s'ha sufragat, fins ara, amb les aportacions dels qui hi tenen un programa. La quota mensual de 1.500 pts. que deuen satisfer els trenta-cinc «socis» cobreix el lloguer del pis, la llum, l'aigua i les possibles reparacions d'aparells electrònics.

«Ràdio Mannà» (aquèst és el nom de l'emissora) vol ser un espai, un

marc en el qual el ciutadà puga transmetre informació, no només rebre-la. Intenta desmitificar la comunicació, demostrant dia a dia que no cal més que voluntat per a fer ràdio.

Ara mateix, al 99.4 de la F. M., en horari de dimarts a divendres, de 18:00 a 24:00, i dissabte i diumenge, de 10:00 a 24:00 es poden escoltar programes de música heavy, rockabilly, folklorica i tradicional, new age, garage..., hi ha d'altres que combinen tot tipus de música, n'hi ha sobre fenòmens paranormals, literatura, informatius sobre ecologia, pacifisme, etc...

Cada programa es fet per algú que estudia o treballa i que es pren aquesta activitat com quelcom d'artístic, camí de coneixement, d'entreteniment o de tot un poc, o de res del que hem dit, sinó tot el contrari. Cadascú, en definitiva, és lliure de fer en el seu horari el que vulga, dins, és clar, d'unes mínimes normes de respecte i educació.

Amb aquestes condicions, qualsevol pot tenir un programa de ràdio. És precisament el que es pretén, l'ús social del mitjà, i amb això fugir de la concentració i centralització dels mitjans de comunicació, ampliant així, la base productiva de cultura i informació, coses que no tenen per què estar al servei d'èlits benpensants o d'interessos privats o institucionals.

Al costat de la ràdio, també hi ha activitats paral·leles, més o menys relacionades amb ella, com són els Tallers de Ràdio, que s'imparteixen a la Universitat, o els concerts de la Setmana Cultural Alternativa d'octubre, que intenten donar a conèixer la música que fan grups del nostre entorn.

No més ens resta per dir que tant l'associació en si, com les activitats que des d'ella es promouen són obertes. Estem tots convidats a participar-hi! Vet aquí la nostra adreça, en cas que estiguen interessats: **Apartat 99, 12080 Castelló. Tel. 22 29 68.**

AVUI PARLA...

Per JOSEP LLUÍS VICIANO
«El Sherpa»

L'AVENC DE PENYAGOLOSA

0.—INTRODUCCIÓ.

El despoblament de les terres altes fa a hores d'ara molt difícil la recollida de materials orals sobre el terreny. Dissortadament quan encara era temps poca cosa es va fer. El tancament d'un mas representava un empobriment del patrimoni cultural del país, per pèrdua de la toponímia menor, lèxic col·loquial, cultura popular, etc. En resum, de tot allò que a la ciutat es desdibuixa més.

Potser hagués calgut dedicar gent i mitjos a aqueixes labors, però els temps no donaven per a més i si algú individualment va fer alguna cosa, això és el que s'haurà salvat. A causa dels campaments del C. E. C. a Penyalgosa, vam recórrer sovint aquelles terres quan encara hi havia un poblament regular i així vam conèixer històries i contalles sobre elles. De totes elles, les que més cridaven l'atenció eren aquestes dues: l'Encant del Marinet i l'Avenc de Penyalgosa. De les dades sobre aquest, prompte isqué un treball que, per diverses raons, va romandre inèdit. Solament es publicà una curta nota en un periòdic local («Mediterráneo», 11 abril 1980, 8). Ara, rebotat d'una miscel·lània homenatge a no sé qui, sembla que finalment apareixerà en aquestes acollidores pàgines.

Sobre el que segueix cal tenir present que la primera redacció del treball és de 1975. Així, edat dels informadors i dades són anteriors a l'any esmentat, molt anomenat per motius obvis.

1.—ELS AVENCs.

Des de les primeres visites, allà per l'any 1956, ja vam sentir parlar de l'Avenc de Penyalgosa. Allò que d'ell es contava el feia interessant, però no el vam poder localitzar i, malgrat haver-li dedicat prou de temps, seguim sense localitzar-lo. Però tenim testimonis, poc de fiar, que parlen d'un avenc de boca gran, situat quasi al cim —«al capoll de Penyalgosa»—, mentre un altre, més seriós, parla d'un forat d'un pam de diàmetre, difícil de trobar i també en la mateixa muntanya. En un altre cas generalitzen i el situen «al tossal de Penyalgosa». Per un altra banda en un mas, a uns 20 kilòmetres en línia recta, assenyalen un punt, a l'altura del Portellàs, d'on diuen que ix el baf quan canvia el temps. I és gent de tota confiança. Finalment, tenim el testimoni d'un pastor de més de 70 anys, nascut i criat en aquella rodalia, que nega l'existència de l'avenc, però no les històries, i ell coneix allò pam a pam.

Però dels 8 masos propers o relativament propers a Penyagolosa on hem recollit contalles, a tres els situen a l'Avenc de l'Ombria. Aquest, obert lateralment en un cingle d'aqueix indret, prop de la Roca de l'Estret o del Forat, que domina el camí de Llucena i els roquers i fractures de la Crebà de Fraga, està constituït per un parell de pous fusiformes intercomunicats (1). Té una primera caiguda d'uns 6 metres i un pou molt regular d'uns 12 metres. Ara hi ha sòlsides al pou d'entrada, molt perillós per això.

A més d'aquest, a les vessants de Penyagolosa no més tenim localitzat un avenc, d'uns 10 metres de caiguda, a l'indret conegut per El Renyó, no massa lluny de la Cambreta, però no ningú l'esmenta quan parlen de l'Avenc de Penyagolosa.

2.—LES CONTALLES.

Les dades recollides les hem sentides a masovers d'entre 65 i 80 anys d'edat, els quals diuen que les van escoltar dels vells quan eren xiquets. En les notes que segueixen, quan hi ha diverses versions d'una mateixa contalla, sempre que la dada diferent no siga fonamental, ho unifiquem. Quan la variació és important, ho posem en una nota que segueix a la versió o versions més corrents.

2.1.1. Qui el busca no el topeta.

2.1.2. Qui el veu una volta, no el veu més.

2.2.1. Brama quan canvia el temps.

2.2.2. Abans, quan el temps estava revingut, per l'avenc eixia foc i fum, però ho van conjurar i ja no en va eixir.

2.2.3. Quan canvia el temps llança com un baf, semblant al fum que faria un gavell de llenya. Ix amunt, com un torelló.

2.3.1. Uns pastors van fer una corda, van barrinar una sola de soc (2) i l'hi van nugar. Després la van despenjar pel buit de l'avenc, però com que no arribava al soldevall, li afegiren més corda. Van provar un altre cop, però tampoc no tocava

fons. Llavors la pujaren però pareixia que pesava més. Guaitaven a l'avenc, mentre es preguntaven què seria, i quan el van tenir a la vista van veure que al soc hi havia un gall, que va llançar un fort quiquiriquí. Esglaiats ho van amollar tot, i gall, soc i corda van desaparèixer dins l'avenc.

2.3.2. Hi ha una versió on el gall diu: «Si no fóra perquè allí dalt està sant Joan de Penyagolosa, anirieu de cap a l'avenc.»

2.3.3. En una altra, en comptes de gall anava «un fantasma».

2.3.4. En una més diuen que el gall era el dimoni.

2.4.1. Dos pastors guardaven als voltants de l'avenc i van veure un burret molt sequerut, el més sequerut que es puga trobar, que pasturava per allà. Parlaven sobre si tindria força per a sostenir-los els dos, i, com que la millor forma de saber-ho era fer la prova, de les paraules van passar als fets. Mentre l'un el mantenia, l'altre va pujar, però llavors va començar a fer salts i isqué corrent cap al boqueró de l'avenc.

El que anava sobre l'animal va saltar en l'últim moment i aquest es va tirar dins la cavitat.

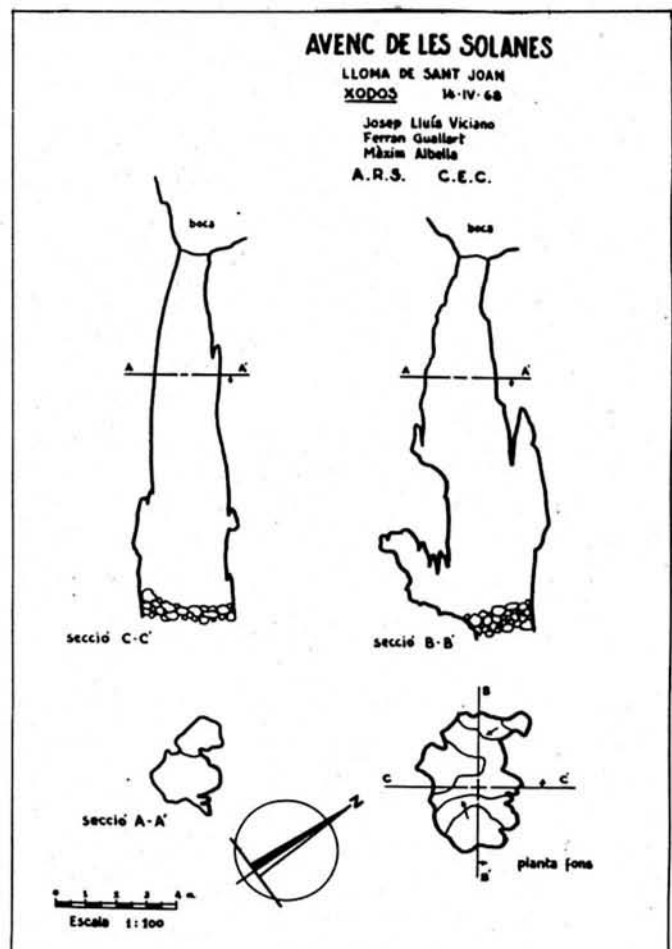
2.4.2. En una versió replegada a la part de parla castellana l'home, esglaiat, s'aclama a Sant Joan i llavors es senten les campanes de l'ermita. Ell cau a terra i el burret diu: «Si no fuera por esas campanitas, ya estarías en el fondo del infierno».

2.5. En una nit tempestuosa

un home passava per aquell tossal i lluny va veure una foguera on un altre home s'escalfava. Es va acostar a ella, que era contra la boca de l'Avenc de Penyagolosa. El del foc estava embolicat amb una capa, però mentre xerraven el primer se n'adonà que l'altre no tenia peus, sinó una mena de potes. Tement-se quelcom lleig es va aclamar a Sant Joan i llavors l'altre, que era el dimoni, li va dir: «Si no fóra per eixe gosset que lladra allí baix...» Com si vulguera dir que ho haguera passat malament. I amb un tro van desaparèixer home i foguera per la boca de l'avenc.

3.—COMENTARIS A LES CONTALLES.

Les històries de por sobre els avencs sempre són interessades. Unes vegades es tracta d'encobrir algun fet delictiu, com en el cas de la Sima Calenta, on es fabricava moneda falsa, però a d'altres allò que es busca és allunyar d'algun perill els menys

preparats per a afrontar-lo, com passa amb les històries sobre els avencs en terrenys de pastura, que servien per allunyar els xiquets, i amb ells els bestiaris, de les perilloses boques de les cavitats. En el cas de l'Avenc de Penyagolosa, al situar-lo al cim, també valia per a allunyar-los del penya-segat d'uns 200 metres de vertical que el talla pel SE.

Una excepció són els Forats de l'Agüela Massa, a terres de la Tinença de Benifassà, d'on contaven que eixien caramels i pastissos, i era una xanxa als xiquets per a que feren una passejada lluny del poble.

3.1. Quan hom sent això (2.1), que li ho diuen possiblement com a una defensa o prevenció per la dificultat de trobar-lo, hom arriba a creure que allò de l'avenc és una invenció, i més si ha fet recorreguts de prospecció per la zona. Però, com veurem al comentari següent, hi ha motius per a creure en la seua existència.

3.2. (2.2) Les baixes pressions del mal temps, per un fenomen de barocirculació, provoquen l'eixida de l'aire interior de la cavitat, sorollosament en cas de ser molt gran l'espai interior en relació amb la boca. És el que passa a les poblacions amb les boteres: en baixar la pressió ix l'aire, la qual cosa es nota per la mala olor, i la gent, per experiència, ho pren encertadament com a símptoma de canvi de temps. Això explicaria allò dels brams, mentre que, referent al fum, en temps de fred l'excés de contingut d'humitat de l'aire interior, més calent, es tornaria baf i aparentaria ser una columna fumejant.

Hi ha cavitats, com el cas de l'Avenc de la Torreta, que fan de baròmetres naturals per als habitants de la rodalia, que prenen les boieres que envolten la boca com anunci de pluges i mal temps. I aquest també és el cas de l'Avenc, a la Talaia, i el de Guardamar.

La barocirculació es produeix a totes les cavitats, però només és notable en les de condicions escaients, de boca d'entrada molt petita i grans

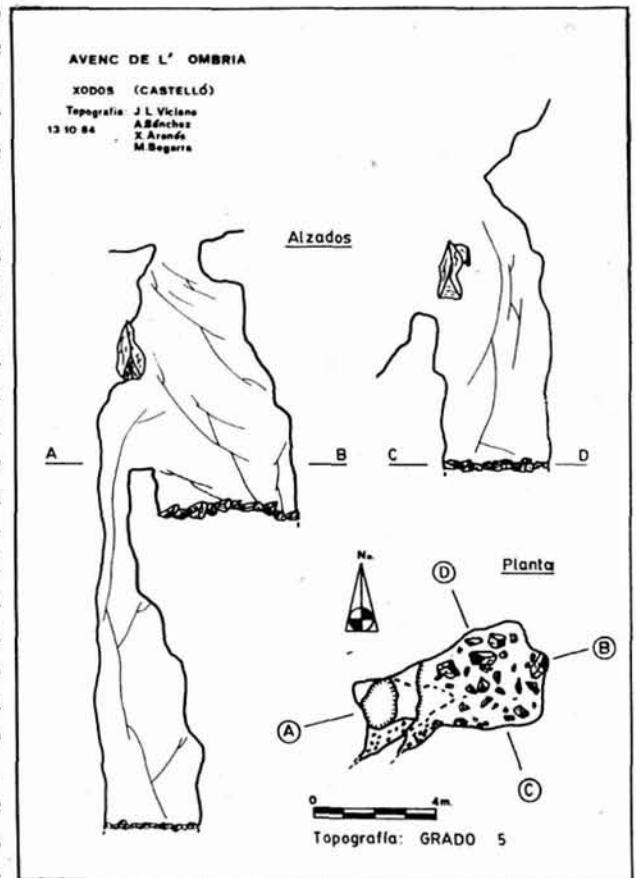
espais interiors. I això lliga amb una possible gran cavitat fusiforme, oberta a l'exterior per erosió de la superfície rocosa.

3.3. Dels 8 masos on hem recollit contalles com aquesta (2.3), n'hi ha un on diuen que el que anava en el soc era una bruixa, en l'altre un fantasma, mentre que en els altres sis és el gall o pollastre allò que ix. En una de les versions replegades es diu que el gall era el dimoni. A la comarca hi ha una cavitat, l'Avenc de les Navades, d'on es conta quelcom semblant, amb una bruixa sobre el soc. El que es conta de l'Avenc de l'Arc, a més de 20 kilòmetres de Penyagolosa, també és molt

pregut, però el que apareix és una cosa indeterminada, peluda. De l'Avenc de la Lloma de la Pallissera el que ix és un gall negre, que és el diable. També de la Sima del Castillaret, en la zona de parla castellana però molt propera a la ratlla, contenen que eixia un gall que era la malaventura.

3.4. Mentre en el cas anterior la por l'origina allò que ix de l'avenc, siga gall, fantasma, bruixa, malaventura o dimoni, en aquest (2.4) és el mateix avenc, l'espant de caure dins, el que provoca la prevenció en acostar-se. No ens manca, però, la versió que diu que l'animal sobre el qual monta el pastor és quelcom diabòlic, com en la de la zona de parla castellana.

3.5. És la menys corrent de totes (2.5). No més l'hem escoltada a un mas prou allunyat del tossal, a uns set kilòmetres en línia recta. Reitera el caràcter diabòlic de l'avenc. També, mentre a les altres històries i a la majoria de versions els protagonistes són pastors, en aquesta és un caminant. De tota manera és evident

l'origen ramader de la majoria de contalles, com he dit al començament dels comentaris.

4.—NOTA FINAL.

Seria convenient que per part dels grups d'espeleologia, que tant proliferen en l'actualitat, es dedicara temps i gent a la recollida de les possibles contalles sobre les cavitats que exploren, la toponímia dels voltants, etc. Són dades que cada cop tindran més dificultat en reunir i ara encara som a temps de fer una bona labor. I a l'hora d'enllestir un treball complet sobre una cavitat són dades que no es poden negligir.

NOTES: 1. Les cavitats fusiformes o d'un origen semblant són prou abundants al massís. Entre els avencs d'aqueixes característiques tenim explorats o localitzats els següents: Avenc del Mas de les Pomes, amb un pou de 31 metres de profunditat per 8 d'amplada; Avenc del Camí d'Amargura, amb dos pous bessons d'uns 12 metres; els Avencs Tapats, de 18 metres de fondària; Avenc de les Solanes, d'onze metres; Avenc del Morral Blanc, de 25 metres; l'inomínat proper al Barranc dels Frares, de 12 metres; forat de la Cova Russa; Avenc de la Solana; etc. Possiblement també és així l'Avenc de la Carrascosa, inexplorat. Són cavitats impressionants per les seues proporcions regulars, formades sense comunicació directa amb l'exterior sobre diaclases o falles, i obertes posteriorment per l'erosió superficial o l'enderrocament de les cingleres. Una tabulació de les dades de situació dels avencs dona prou elements com per a posar a punt una tècnica de prospecció i localització d'aquesta mena de cavitats. 2. Els socs eren el calcer d'aquestes comarques per a temps de fred. Tenien sola de fusta, d'uns 3 cm. de gros, i careta i talonera de cordell d'espart.